

Пріб Г.А.

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Бегеза Л.Є.

Академія праці, соціальних відносин і туризму

ПСИХОСОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІДНОВЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

У статті надано аналіз психосоціальному супроводу відновлення працездатності внутрішньо переміщених осіб. Базами дослідження стали навчально-методичні центри профоб'єднань Волинської, Дніпропетровської, Хмельницької областей, санаторії «Горинь» Федерації профспілок Рівненської області, санаторії «Хмільник» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця». У групі внутрішньо переміщених осіб 18–65 років проаналізовано вікові параметри, соціально-демографічні характеристики, стан здоров'я на наявність шкідливих звичок, суб'єктивна оцінка бар'єрів при пошуку роботи, необхідність психологічної допомоги. Усі досліджені прийняли участь у тренінгових та консультативних заняттях. За результатами дослідження авторами визначено, що ефективним у роботі з переміщеними особами є застосування теоретичних знань та їх закріплення виконанням практичних справ, що надає можливість, виявити бар'єри до працевлаштування, обговорити психологічні опори, сформувані психологічну готовність та самомотивованість до працевлаштування. Розроблений тренінг та групова консультація є дієвими інструментами для відновлення їх працездатності та сприяння поверненню на ринок праці, які уміють: правила надання психосоціальних послуг; етичні правила консультування; визначення психосоціальних наслідків внутрішнього переміщення, рекомендації для ефективної комунікації з внутрішньо переміщеними особами. Авторами зазначається перспективність здійснення психологічного супроводу внутрішньо переміщеним особам з розвитку особистісних навичок, психологічної самопомоги та життєстійкості, надання психологічних індивідуальних консультацій з метою зниження особистісної тривожності, апатії, емоційно-агресивних психоемоційних станів.

Ключові слова: особистість, ринок праці, психосоціальний, мотивація, професійний розвиток, психологічна готовність, емоційний стан, комунікація.

Постановка проблеми. На теперішній час в Україні факторами, що викликають негативні емоції та стани, психоемоційні стреси є соціальні та економічні катаклізми пов'язані із впливом військових дій [11]. Емоції сигналізують про благополучний або неблагополучний розвиток подій, про визначеність становища особистості в системі його предметних і міжособистісних взаємин, забезпечує регулювання, корекцію поведінки людини в умовах спілкування, трудовій діяльності. Особливою категорією людей є внутрішньо переміщені особи у яких емоції по часту можуть діяти деструктивно на поведінку особистості в суспільстві порушуючи виконання соціальних ролей у тому числі працездатності. Такі особистості потребують особливого підходу при психологічному супроводі, проте групове консультування у внутрішньо переміщених осіб повинно базуватися на загальних етичних правилах консультування [1].

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [4]. Законодавство із забезпечення із підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб враховує психологічну складову відновлення [5].

На сьогодні невирішеної раніше частиною проблеми надання допомоги внутрішньо переміщеним особам є їх психосоціальний супровід в аспекті відновлення працездатності, що пов'язано із важливими науковими та практичними завданнями – напрацювання заходів із

повернення внутрішньо переміщених осіб на ринок праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі соціально-психологічний супровід внутрішньо переміщених осіб науковцями вивчається за різними підходами: готовність особистості до працевлаштування (Т. Завгородня, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко); соціальний супровід професійної діяльності фахівця (Н. Клименюк, І. Мельничук, І. Трубавіна); ринок праці та працевлаштування (О. Корчевна, Л. Ляміна, О. Маршавін, В. Петюх); психологічний супровід внутрішньо переміщених осіб (Л. Бегеза, Є. Калюжна, Л. Матвієнко, Г. Пріб, Я. Раєвська). Однак, діагностико-методичний та практико-психотерапевтичний підхід соціально-психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб вивчено недостатньо.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз стратегій та моделей забезпечення надання психосоціальних послуг внутрішньо переміщеним особам для відновлення їх працездатності та сприяння поверненню на ринок праці. Завдання дослідження: розвинути у внутрішньо переміщених осіб психологічну готовність до повернення на ринок праці; відновити впевненість у власній працездатності; сприяти відбудові психосоціальних навичок самомотивації.

Виклад основного матеріалу. Для внутрішньо переміщених осіб передбачається формування очікуваного результату:

- усвідомлення загальних психосоціальних проблем вимушеного переміщення та розуміння змісту власних психосоціальних проблем;
- формування уявлення про шляхи вирішення власних психосоціальних проблем, розвиток навичок застосування необхідних інструментів для подолання труднощів та оволодіння навичками регуляції психічного стану;
- розуміння механізмів адаптації у ситуаціях вимушеного переміщення, формування нових/покращення наявних навичок регуляції психічного стану.

Матеріал дослідження. Цільова групою стали внутрішньо переміщені особи віком 18–65 років, які прийняли участь у дослідженні за умови інформованої згоди. Додатково важливі критерії при проведенні дослідження:

- а) відповідні особи залишили своє місце проживання після 24 лютого 2024 року;
- б) зареєстровані як внутрішньо переміщені особи в департаменті соціального захисту населення місцевої державної адміністрації;
- в) отримують підтримку Міжнародної організації праці.

Бази дослідження: навчально-методичні центри профоб'єднань Волинської, Дніпропетровської, Хмельницької областей, санаторії «Горинь» Федерації профспілок Рівненської області, санаторії «Хмільник» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

Методи дослідження. Зібрані данні опитування проаналізовано за віковими параметрами респондентів, соціально-демографічними характеристиками (освіта, умови проживання, кредитні зобов'язання), станом здоров'я на наявність шкідливих звичок, суб'єктивною оцінкою бар'єрів при пошуку роботи, необхідністю психологічної допомоги. Для реєстрації та «зворотного зв'язку» з учасниками проекту використана анкета у гугл-формі. Аналіз, обробка і підрахунок процентних характеристик і коефіцієнтів кореляції здійснювалися за допомогою програми SPSS 10.0.5 for Windows [10]. Інструментарієм проведення тренінгових та консультативних занять став розроблений навчально-методичний матеріал, зокрема: методичний посібник проведення тренінгів з внутрішньо переміщеними особам; робочий зошит проведення групової консультації з внутрішньо переміщеними особами; інтерактивна презентація у форматі PPT; роздаткові інформаційні матеріали для виконання практичних вправ. Розподіл внутрішньо переміщених осіб у тренінгових та консультативних групах, особистісного консультування офлайн /онлайн (супервізії) представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл внутрішньо переміщених осіб у тренінгових та консультативних групах особистісного консультування офлайн / онлайн (супервізії)

Проектне підприємство	№	Чоловіки, %	Жінки, %
Тренінгові та консультативні групи			
Навчально-методичний центр профоб'єднань Дніпропетровської області, м. Дніпро	3	1	2
Санаторій «Горинь» Федерації профспілок Рівненської області, смт. Степань	18	1	17
Навчально-методичний центр профоб'єднань Волинської області, м. Луцьк	20	2	18
Навчально-методичний центр Хмельницької області, м. Хмельницький	15	5	10
Санаторії «Хмільник» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця», м. Хмільник	16	2	12
Загальна кількість учасників	72	11	61
% чоловіків та жінок		15,3%	84,7%

Етичні аспекти. Дослідження проведено з дотриманням принципів етики Американської психологічної асоціації [9]; Кодексу етики, затвердженого вченою радою Академії праці, соціальних відносин і туризму, протокол № 10 від 14.07.2016 [6]. Методичні матеріали проекту отримали етичне узгодження Вченої ради Академії праці, соціальних відносин і туризму, протокол № 7 від 28.03.2023. Всі учасники проекту надали усну інформовану згоду на участь у проекті за умови не розповсюдження персональної інформації третім особам.

Результати дослідження. *Аналіз заходів з надання внутрішньо переміщеним особам психосоціальних послуг (комплексний огляд результатів, досягнень, недоліків).* Виявлено, що 58 учасників заповнили вхідну та 72 вихідну анкету, що становить 80,52% та 100,0% від загальної кількості внутрішньо переміщених осіб. Особисту згоду на обробку даних надали – 100,0% учасників. За віком учасники розподілилися наступним чином: 12,5% – 18–30 рр., 20,8% – 31–40 рр., 26,4% – 41–50 рр., 40,3% – 51–60 рр. За стажем внутрішнього переміщення учасники розподілилися наступним чином: 1,4% – 1–3 міс., 5,6% – 3–6 міс., 31,9% – 6–9 міс., 50,0% – 9–12, 11,1 – 12 міс. та більше. За періодом відсутності роботи учасники розподілилися наступним чином: 20,8% – 1–3 міс., 38,9% – 3–6 міс., 26,4% – 6–9 міс., 12,5% – 9–12, 1,4% – 12 міс. та більше. Намагалися знайти роботу в громаді або відтворити/розпочати бізнес після переміщення – 91,4% учасників. До служби зайнятості звернулися – 27,0% учасників. Потребу у психологічній допомозі зазначили – 82,7% учасників.

Результати первинного – вхідного та вторинного – вихідного анкетування представлено на рисунках 1–4.

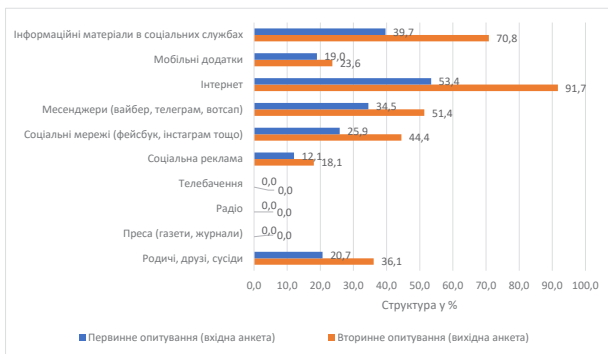

Рис. 1. Основні джерела інформації щодо можливостей працевлаштування

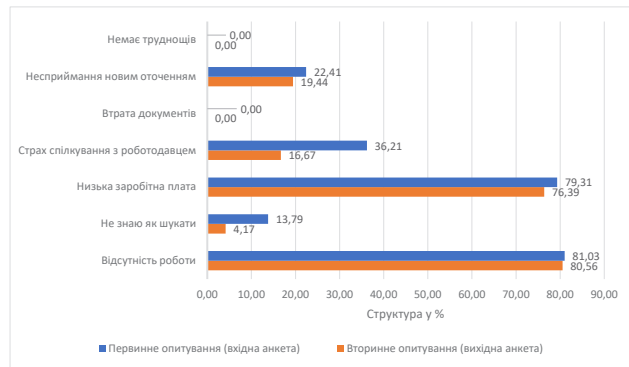

Рис. 2. Труднощі (бар'єри) при пошуку роботи внутрішньо переміщеними особами

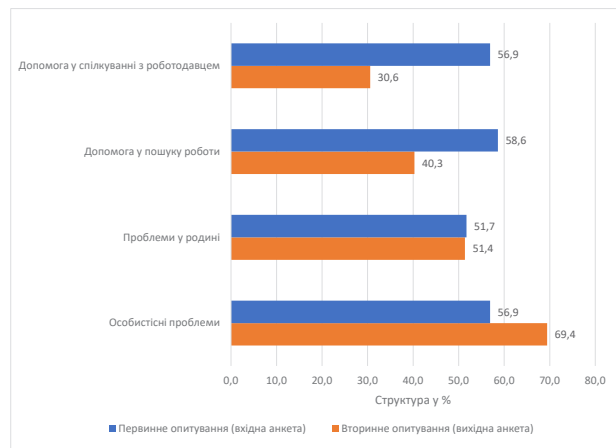

Рис. 3. Необхідність та потреба у психологічній допомозі

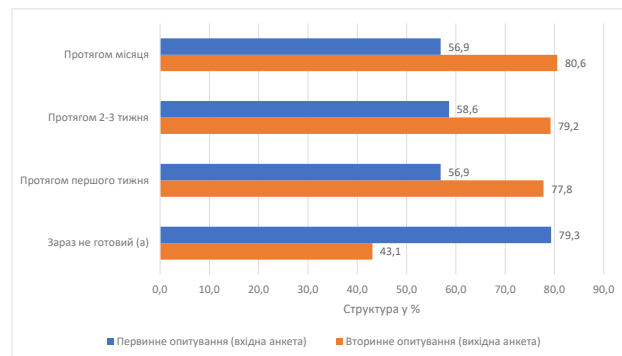

Рис. 4. Готовність внутрішньо переміщених осіб до працевлаштування

Аналізуючи данні представлені на рисунках 1–4 можна узагальнити наступне. Завдання тренінгу з надання психосоціальних послуг внутрішньо переміщеним особам з метою відновлення їх працездатності та сприяння поверненню на ринок праці розкриті на 80,0%, серед яких 79,3% опитаних первинного анкетування вказали на неготовність до працевлаштування за умови наявності роботи. У той же час, 56,9% внутрішньо переміщених осіб вказали на готовність приступити до

роботи протягом місяця. Імовірною причиною таких відповідей, як показав перший зріз анкетування, стала низка факторів, що впливає на розвиток психологічної готовності до повернення на ринок праці. Так, близько 90% відповідей складають економічні й психологічні бар'єри та 60% фізичних бар'єрів, які впливають на впевненість та самомотивацію внутрішньо переміщених осіб у власній працездатності. На розуміння особистісних ресурсів та впевненості у відновленні трудової діяльності, а також навичок активного та відповідального працевлаштування дещо менше вплинули інформаційні – 50% та інституційні – 40% бар'єри ($p < 0,05$).

На етапі напрацювання особистісних ресурсів із психологічної готовності до відновлення працевлаштування, внутрішньо переміщеними особами вказувалась потреба у відновленні впевненості у власній працездатності і допомога у спілкуванні із роботодавцем (первинне опитування – 56,9%, вторинне опитування – 30,6% опитаних). Учасники тренінгу також мали труднощі у пошуку роботи, та вказували на відсутність досвіду звернення до центрів зайнятості з пошуку роботи (первинне опитування – 58,6% та первинне опитування – 40,3% опитаних) ($p < 0,05$).

Під час участі у груповій консультації та обговоренні вправи «Навіщо? Що? Як?» внутрішньо переміщені особи активно залучились до напрацювання особистісних ресурсів для досягнення мети – пошуку роботи та працевлаштування. Ними пропонувались такі варіанти рішень: «запитати у знайомих», «звернутись до центру зайнятості», «потрібна допомога досвідчених – хто працює». З методами особистісної мотивації, як: метод «Якорю» метод «Швейцарського сиру», учасники познайомились вперше та були позитивно сприйняті. Досить корисною була вправа «7 кроків постановки і досягнення мети – працевлаштування». Учасниками обговорювались кожний крок, виконуючи який допоможе їх працевлаштуванню та досягненню мети.

Задля формування самоумотивованості до працевлаштування на ринку праці внутрішньо переміщені особи (близько 90% учасників) долучились до вправи «Настанови задля особистісної мотивації». Були підтримані та обговорювались такі настанови-пропозиції, що можуть сприяти працевлаштуванню: «маленькі та чіткі цілі» та «дійте покроково» (57%); «визначте, що відволікає Вас від поставленої мети» (53%); «мисли позитивно» (79%); «надихайтесь дрібницями щодня» (38%) ($p < 0,05$) та ін. Під час практич-

них занять здійснювалось опрацювання навичок самоорганізації при працевлаштуванні. Аналізувались «Поглиначі» і «пастки» часу, що можуть перешкоджати працевлаштуванню: «відсутність повного уявлення про майбутні завдання і шляхи їх вирішення»; «відволікання (неможливість зосередитись – тригери подій війни)»; «квапливість, нетерпіння». Такі активні види роботи з розвитку самомотивації внутрішньо переміщених осіб до працевлаштування продемонстрували позитивні дані: за результатами вторинного анкетування страх і тривога працевлаштування знизились на 18,3%.

Наступним у внутрішньо переміщених осіб досліджено опис (I) емоційного стану безробіття до виконання ситуаційних вправ спрямованих на пошук роботи та (II) емоційний стан за «наявності роботи». Даний етап виконувався за допомогою переліку слів тригерів у ході виконання ситуаційних завдань тренінгу та групового консультування. Учасникам запропоновано перелік слів, які демонструють готовність внутрішньо переміщених осіб до відновлення працевлаштування: надія, навички, допомога, спокій, робота, стійкість, бажання, рішучість та ін. Аналіз переліку найпоширеніших слів демонструє внутрішнє відчуття та його зміну при поверненні на ринок праці, що представлено на рис. 5. Аналіз переліку найбільше поширених слів тригерів у відповідях внутрішньо переміщених осіб у ході групового обговорення опорів, що заважають поверненню внутрішньо переміщеним особам на ринок праці, виявив наявність у них психотравмивних емоцій: страх, тривога, стрес, небажання, самотність. Для емоційної саморегуляції учасникам запропоновано вправи першої психологічної допомоги.

З метою запобігання психотравмивного досвіду та розвитку позиції відповідальності за своє життя і перспектив адаптації та власного розвитку в нових умовах життєдіяльності, з учасниками тренінгу проаналізовано «Ресурсну карту внутрішньо переміщеної особи». Груповим напрацюванням став висновок про наявність соціальних ресурсів («підтримка фахівців», «підтримка незнайомої людини»), які можуть допомогти людині побачити ситуацію під «іншим кращим кутом».

Наступним етапом дослідження стало побудова «Радару бар'єрів повернення» на ринок праці – комплексної стандартизованої оцінки бар'єрів, пов'язаних із війною (рис. 6), що включає внутрішнє переміщення та його вплив на: психологічну готовність повернення на ринок праці;

(I) емоційний стан безробіття
(до тренінгу та групового консультування)

(II) емоційний стан «наявність роботи» (після
виконання ситуаційних вправ тренінгу та групового
консультування))

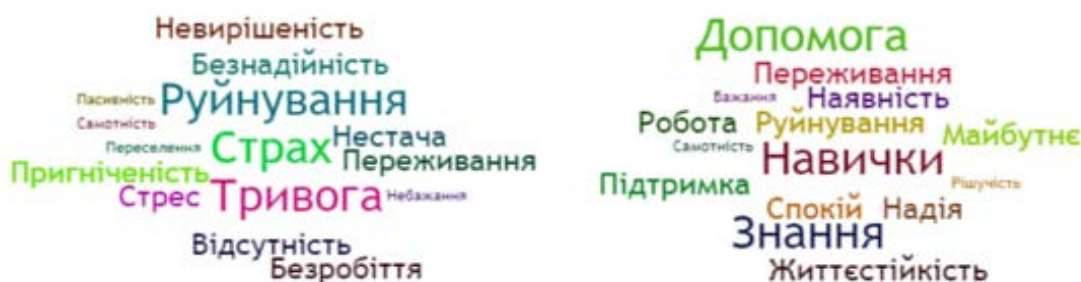

Рис. 5. Перелік найбільше поширених слів у відповідях внутрішньо переміщених осіб (розмір слова корелює із частотою зустрічальності)

навички самомотивації та саморегуляції психічного стану; розуміння особистісних ресурсів та впевненості у відновленні трудової діяльності; навички активного та відповідального працевлаштування; здатність умотивовано функціонувати на ринку праці.

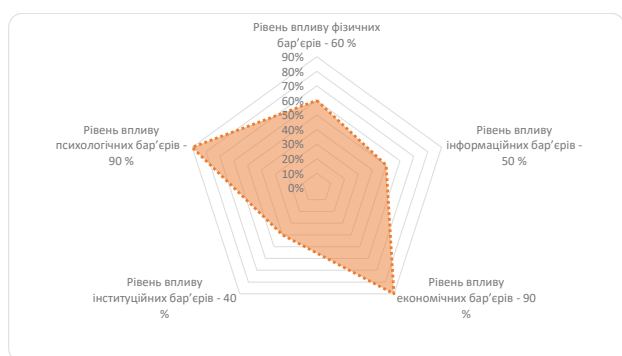

Рис. 6. Радар бар'єрів повернення на ринок праці внутрішньо переміщених осіб

Примітка. Чим ширші «крила» радару, тим більшою є вплив бар'єрів. Кожний бар'єр може мати вплив у 100,0%. Чим менше мережа радару внаслідок впливів бар'єрів, тим більша ймовірність повернення внутрішньо переміщеної особи на ринок праці.

В цілому аналіз бар'єрів з представлених на рис. 6 даних виявив особисті проблеми (розлади сну, харчової поведінки, безпричинна сльозливість, збудливі агресивні реакції на інформацію та ін.) й проблеми у родині (суперечки, розмови емоційно-підвищеного тону, командно-агресивний стиль спілкування), а також про необхідність систематичної психологічної допомоги та підтримки. Під час тренінгових та консультативних візитів використано наступна структура технологій занять за формою та методами навчання (табл. 2).

Учасники тренінгу та групової консультації мали змогу оцінити якість навчання, а саме наскільки інформаційні повідомлення з елементами лекції, розв'язання інтерактивних вправ модульних кейсів, участь у дискусії, особисті приклади були дієвими у напрацюванні компетенцій та навичок з готовності до повернення на ринок праці. В цілому середній бал за опитуванням склав 9,0 балів, де 10 балів найвищий показник.

У спілкуванні із внутрішньо переміщеними особами не бажано: давати неправдиві обіцянки чи повідомляти недостовірні відомості; перебільшувати свої знання та навички; нав'язувати свою допомогу, поводитися наполегливо і безцеремонно; примушувати людей розповідати про те, що з ними сталося; поширювати отримані відомості особистого характеру; давати оцінки вчинкам і переживанням людей [8].

При наданні допомоги необхідно враховувати психосоціальні наслідки внутрішнього переміщення, а саме: афективні прояви: вибухова реакція, агресивність, депресія (зниження настрою, втрата здатності отримувати задоволення, байдужість), загальна тривожність, напади люті, перепади настрою, пасивність, злість та пошук «зовнішнього ворога» (хтось має за це заплатити), роздратованість, підвищена тривожність; емоційні та вольові прояви: притупленість емоцій (неможливість проявляти радість, горе, гнів тощо), збудливість, непрохані спогади, безсоння (труднощі із засинанням та уривчастий сон), відчуття незахищеності, стан жертви (прояв страждання, безпорадності, образи, негативне ставлення до усього почутого), сором, провина за те, що вижив; порушення пам'яті, мислення, концентрації уваги: неможливість запам'ятати інформацію та неможливість зосередитися, немотивована пильність,

думки про самогубство, втрата автономності («Я не керую процесом. Мене кудись несе»), втрата суб'єктивності («Це не я приймаю рішення у своєму житті. Хтось це вирішує за мене»), порушення ідентичності (зв'язку особистості із соціумом, ототожнення людиною себе з певною суспільною групою), розгубленість (на рівні думок людина не може зосередитися і виконувати розумові завдання, до яких звикла), побоювання відторгнення, відсутність можливостей прогнозувати майбутнє, низька самооцінка; *порушення сприй-*

няття: галюцинаторні хвилювання (коли події, які травмують, спливають у пам'яті настільки яскраво, що реальні події теперішнього часу відходять на другий план); *поведінкові прояви*: зловживання алкогольними, наркотичними та лікарськими речовинами [3].

Правилами надання психосоціальних послуг з відновлення працездатності внутрішньо переміщених осіб є наступні: *бачити* – бути уважним (ою) до людини, щоб вона відчула, що Ви зацікавлені їй допомогти. Підтримуйте зоровий контакт! Спостері-

Таблиця 2

Зміст тренінгових та консультативних зустрічей особистісного консультування офлайн / онлайн (супервізії) внутрішньо переміщених осіб

Тренінг для внутрішньо переміщених осіб на проектному підприємстві		
2 академічні години: теоретична частина 45 хв., практичні заняття 45 хв.		
Форма навчання	% співвідношення у часі	Метод викладання
Лекція	30	Лекція
Розв'язання вправ	30	Групове
Демонстрація, участь у дискусії	20	Групове
Особисті приклади	10	Індивідуальне
Рефлексія	10	Інтерактивне
Надано психосоціальні послуги 72 внутрішньо переміщеним особам з метою відновлення їх працездатності та сприяння поверненню на ринок праці. Виявлення бар'єри до працевлаштування. Опрацьовані завдання: – розвиток психологічної готовності до повернення на ринок праці; – відбудова психосоціальних навичок самомотивації. Розвинуті компетенції та навички: – здатність оцінювати власну психологічну готовність до працевлаштування; – розуміння особистісних ресурсів щодо впевненості у відновленні трудової діяльності; – навички активного та відповідального працевлаштування; – здатність умотивовано функціонувати на ринку праці.		
Групова консультація для внутрішньо переміщених осіб на проектному підприємстві		
1 академічна година – практичні заняття 45 хв.		
Форма навчання	% співвідношення у часі	Метод викладання
Розв'язання модульного кейсу (Інтерактивні вправи)	40	Групове
Демонстрація, участь у дискусії	30	Групове
Особисті приклади	10	Індивідуальне
Навчання інших (негайне застосування знань)	10	Групове
Рефлексія	10	Інтерактивне навчання
Напрацьовано шляхи вирішення психосоціальних проблем 72 внутрішньо переміщених осіб. Опрацьовано модульні кейси: 1. Обговорення психологічних опорів, що заважають поверненню на ринок праці. 2. Практики розвитку психологічної готовності до працевлаштування. 3. Практичні навички самомотивації до пошуку роботи.		
Консультування офлайн /онлайн (супервізії), телефонне консультування «Гаряча лінія»		
1 академічна година – 45 хв. (за запитом)		
Обговорено навички саморегуляції психічного стану та інструменти для подолання психосоціальних проблем у 5 внутрішньо переміщених осіб. Опрацьовано відновлення та сприяння: – впевненості внутрішньо переміщених осіб у власній працездатності; – поверненню внутрішньо переміщених осіб на ринок праці.		

гаючи за людиною, Ви можете побачити, як змінюється її емоційний стан під час надання інформації, або коли отримуєте від неї інформацію. Це допоможе визначити саме ту інформацію, яка є актуальною для людини в даний момент, і в разі потреби, надати відповідну психологічну підтримку; *слухати* – під час співбесіди з людиною важливо слухати: очима, нахилом тулуба у бік співрозмовника, жестами, позою, демонструючи уважність, щоб дійсно почути, що саме турбує людину; серцем, із співчуттям, з глибокою повагою. Люди, які пережили стресову ситуацію вимушеного переміщення, можливо, захочуть розповісти, що з ними сталося. Важливо не примушувати людей розповідати про пережите; *спрямувати* – у разі, якщо людина не проявляє ніяких емоцій у відповідь на Вашу інформацію, не відповідає на запитання, не може зрозуміти, що від неї хочуть, демонструє розгубленість, то це може свідчити про те, що вона не готова до пошуку роботи і потребує іншої допомоги. Необхідно спрямувати людину до відповідних фахівців, центрів допомоги; *супроводжувати* – консультації є запорукою подальшого успішного працевлаштування, успішної професійної реадaptaції внутрішньо переміщеної особи. Ви маєте залучити, у разі потреби, необхідних фахівців й соціальних партнерів. Зв'яжіться особисто з роботодавцем, домовтеся про зустріч, з'ясуйте умови праці, інформацію про колектив тощо. Ви маєте виступити посередником [7].

Для ефективної комунікації з внутрішньо переміщеними особами необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- бути поруч з людиною, але дотримуватися необхідної дистанції;
- обов'язково врахувати розташування стільця для клієнта (зручність, спиною до стіни);
- показувати своїм виглядом, що уважно слухаєте співрозмовника;
- бути терплячим і спокійним;
- надавати фактичну інформацію, якщо вона існує, чесно казати, про що знаєте, а чого не знаєте: «Я не знаю, але спробую для Вас дізнатися»;
- надавати інформацію так, щоб її легко було зрозуміти, простими словами, за потребою – повторити декілька разів спокійним тоном;

- висловлювати співчуття, коли людина говорить про свої почуття, втрату або важливі події (втрату будинку, смерть близької людини та т. ін.);

- відзначити докладені людиною зусилля, спрямовані на самостійний вихід із важкої ситуації;

- дати людині можливість помовчати у разі необхідності;

- розкажіть про успішні історії працевлаштування або започаткування власної справи інших учасників, внутрішньо переміщених осіб [1].

Висновки. Узагальнюючи, можна зазначити, що тренінги, групові консультації, навчально-методичні матеріали із теми забезпечення надання психосоціальних послуг внутрішньо переміщеним особам є дієвими інструментами для відновлення їх працездатності та сприяють поверненню на ринок праці. Також доцільно використовувати запропоновані підходи надання допомоги внутрішньо переміщеними особам, які містять: правила надання психосоціальних послуг з відновлення працездатності внутрішньо; етичні правила консультування внутрішньо переміщених осіб; визначення психосоціальних наслідків внутрішнього переміщення, рекомендації для ефективної комунікації з внутрішньо переміщеними особами. Ефективним у роботі з переміщеними особами є напрацювання теоретичних знань та їх закріплення виконанням практичних вправ, що надає можливість, виявити бар'єри до працевлаштування у внутрішньо переміщених осіб, обговорити психологічні опори, сформувані психологічну готовність та самоумотивованість до працевлаштування.

Перспективами подальших досліджень є застосування результатів тренінгів, групових занять, індивідуальних консультацій для внутрішньо переміщених осіб на постійній основі. Здійснення психологічного супроводу при проведенні соціально-психологічних тренінгів з розвитку особистісних навичок, психологічної самопомоги та життєстійкості; надання психологічних індивідуальних консультацій з метою зниження особистісної тривожності, апатії, емоційно-агресивних психоемоційних станів внутрішньо переміщених осіб.

Список літератури:

1. Бегеза Л. Є. Групове консультування у психологічному супроводі внутрішньо переміщених осіб з відновлення працевлаштування. Ментальне здоров'я особистості та організації : колективна монографія. Академія праці, соціальних відносин і туризму / За заг. ред. : Г. А. Приба, Л. Є. Бегези. Київ : Вид-во «Лів-принт», 2024. С. 239–238. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.29969.61284>

2. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 448 с.

3. Гридковець Л., Вебер Т., Журавльова Н., Запорожець О., Климишин О., Креймейер Д., Мокроусова А., Пророк Н., Сиротич Н., Сіренко Т., Царенко Л., Шапошник Н. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», грудень 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
5. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
6. Кодекс етики. URL : <https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/KodeksEtyky.pdf>
7. Пріб Г.А. Психологічна підтримка працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Ментальне здоров'я особистості та організації : колективна монографія. Академія праці, соціальних відносин і туризму / За заг. ред. : Г. А. Приба, Л. Є. Бебези. Київ : Вид-во «Лів-принт», 2024. С. 293–303. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.29969.61284>
8. Пріб Г.А., Бебеза Л.Є. Сприяння федерації професійних спілок України у наданні підтримки внутрішньо переміщеним особам в Україні. Технічний звіт РО 40405574 від 16.01.2023 р. Академія праці, соціальних відносин і туризму. 2023. 29 с. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.36478.97606>
9. Ethical principles of psychologists and code of conduct. American Psychological Association. Effective June 1, 2003 (as amended 2010, 2016). Effective January 1, 2017. Available from: <https://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf>
10. Landau S., Everitt B.S. (2004) A Handbook of Statistical Analyses using SPSS, Chapman & Hall/CRC Press LLC, 339.
11. Prib, H. A. , Beheza, L. E. , Markova, M. V. , Raievska, Y. M. , Lapinska, T. V., Markov, A. R. Psycho-Emotional Burnout of the Personality in the Conditions of War. Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment, 2023. 11(1), 36–46. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2023.11.01.5>

Prib H.A., Beheza L.Ye. PSYCHOSOCIAL SUPPORT FOR RECOVERY OF WORKING CAPACITY INTERNALLY DISPLACED PERSONS

The publication analyses the psychosocial support for the recovery of working capacity of internally displaced persons. The research was based on the training and methodological centres of trade unions in Volyn, Dnipro, Khmelnytskyi regions, the sanatorium "Goryn" of the Federation of Trade Unions of Rivne region, and the sanatorium «Khmilnyk» of the PJSC «Ukrprofzodorovnytsia». In the group of internal migrants aged 18–65, the age parameters, socio-demographic characteristics, health status, presence of harmful habits, subjective assessment of employment search constraints, and the need for psychological support were analysed. All the respondents took part in training and counselling sessions. According to the results of the study, the authors determined that the application of theoretical knowledge and its consolidation by performing practical tasks is effective in working with displaced persons, which makes it possible to identify barriers to employment, discuss psychological supports, and form psychological readiness and self-motivation for employment. The developed training and group counselling are effective tools for restoring their ability to work and facilitating their return to the labour market, which include: rules for the provision of psychosocial services; ethical rules of counselling; identification of psychosocial consequences of internal displacement; recommendations for effective communication with internally displaced persons. The authors point out the prospects of providing psychological support to internally displaced persons in the development of personal skills, psychological self-help and resilience, and individual psychological consultations to decrease personal anxiety, apathy, and emotional and aggressive psycho-emotional conditions.

Key words: *personality, labor market, psychosocial, motivation, professional development, psychological readiness, emotional state, communication.*